

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Черезова І.О.

Україна, м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет

Сучасний етап розвитку української освітньої галузі пов'язаний з підвищенням актуальності проблеми вивчення ролі іміджу як однієї з професійно важливих якостей сучасного вчителя. У зв'язку з цим особлива увага має бути зосереджена на вищій ланці освіти, мета якої полягає в підготовці молодих кадрів, які володіють високим рівнем компетентностей, мають ґрунтовні знання з обраного фаху та суміжних галузей професійної діяльності, готові до безперервного навчання та вдосконалення, що забезпечить їхню конкурентоздатність на сучасному ринку праці.

Особливо актуальними постають питання створення та закріплення позитивного іміджу за молодими спеціалістами, які через невеликий педагогічний досвід стикаються з рядом проблем, пов'язаних з пошуком найбільш оптимальних способів поведінки в професійній діяльності.

Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя висвітлено науковцями, які досліджували: психологію індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, Є. Рогов, С. Рубінштейн); особливості становлення «Я-концепції» особистості (Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс); специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (Л. Божович, Л. Виготський, Б. Ломов); концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І. Альохіна, В. Бебик, М. Вудкок, Ф. Кузін, Д. Френсіс); формування педагогічного іміджу та професійного образу Я майбутнього педагога

(І. Володарська, Н. Гузій, А. Морозов, С. Панчук, О. Чебикін); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх менеджерів освіти (І. Зязюн, Г. Закорченна, Н. Кузьміна, А. Макаренко, В. Сухомлинський).

У зарубіжній фаховій літературі термін «імідж» ужито в значенні, яке можна було б сформулювати так: імідж – це відображення в психіці людини у вигляді образу сукупності певних матеріальних та ідеальних характеристик об'єкта чи явища [6].

Більшість вітчизняних фахівців інтерпретують імідж як загальний компенсаторний механізм психологічної активності особистості, що містить цілеспрямований образ, покликаний здійснювати певний емоційно-психологічний вплив на людину. Якщо говорити про педагогічний імідж, то такий образ створюється відповідно до уявлень педагога про ідеальну манеру професійної діяльності, спілкування, зовнішнього вигляду і активно впливає на формування професійно-педагогічної культури. Він передбачає сформованість у педагога індивідуального власного стилю діяльності та оволодіння сучасними технологіями самопрезентації [4].

Аналіз наявних досліджень показує, що термін «імідж» вживається в таких основних значеннях:

- зовнішній вигляд, образ, зовнішність людини;
- наочне уявлення про когось чи щось, що виникає в уяві чи думках;
- форма сприйняття та відтворення свідомістю явищ об'єктивної дійсності;
- відображення в психіці людини у вигляді образу тих чи інших характеристик певного об'єкта та ін. [3; 7].

З усіх тлумачень поняття «імідж» нам найбільше імponує визначення А. Калюжного, який тлумачить його як образ, уявлення, отримане методом асоціацій, що наділяє об'єкт додатковими цінностями, які не мають підстав в

реальних властивостях самого об'єкта, але володіють соціальною значимістю для його сприймання [4].

Професійний імідж учителя – це форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості вчителя як реалізатора потреб мікро- та макросоціуму в освітніх послугах, за якої виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості відповідно до статусу вчителя та соціальної ролі в освітньому середовищі [1].

Доведено, що імідж учителя визначає його місце в структурі суспільних, фахових та особистісних стосунків. Виділяють такі групи функцій іміджу:

- ціннісні (особистісного зростання, комфортизації міжособистісних взаємин, психотерапевтична);
- технологічні (виокремлення кращих особистісно-ділових якостей, міжособистісної адаптації, мінімізації та усунення негативних характеристик, організації уваги, подолання вікових меж);
- інші (психологічного захисту, соціального тренінгу, соціально-психологічного впізнавання, ілюзорно-компенсаційна) [2, с. 14–15].

У психолого-педагогічній науці є різні підходи до класифікації видів іміджу. Так, за функціональним підходом виокремлюють такі його види:

1. Особистісний – імідж педагога, зумовлений його внутрішніми та особливими індивідуальними рисами (самоімідж і необхідний імідж).
2. Професійний – імідж учителя, детермінований його професійними якостями.
3. Сприйманий – імідж педагога очима інших людей. Учитель може не знати, як реально до нього ставляться, тому цей тип іміджу стосується ідентифікації його особистості з обраним педагогічним фахом.
4. Дзеркальний – імідж педагога, що відповідає його уявленню про себе.

5. Корпоративний – імідж закладу освіти, у якому працює вчитель. Недоліком такого варіанту іміджу є мінімальне врахування сторонньої думки та відсутність самокритики.

6. Потоковий – імідж, зумовлений думкою сторонніх осіб, «поглядом збоку». Проте недостатня поінформованість, нерозуміння й упередження спричинюють плітки та домисли, які також формують імідж.

7. Ідеальний – імідж, що відповідає уявленням про ідеал педагога.

8. Бажаний – імідж, до якого прагне вчитель. Цей імідж є особливо важливим для молодих учителів, які тільки розпочали свою педагогічну діяльність [1; 2; 4].

Імідж класифікують також за іншими параметрами. Так, вищезазначені його види можуть бути як позитивними, так і негативними.

Структура іміджу вчителя є полікомпонентною. Його сутнісними складниками визначено такі [5]:

- внутрішнє «Я» (внутрішній образ учителя, що відповідає обраному фаху та виявляється в його професійній культурі й мисленні, емоційності та творчому настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості, гідності, мобілізації тощо);

- використання вербальних і невербальних засобів спілкування (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, магія слова та темпоритм мовлення педагога мають привертати увагу учнів до нього, викликати довіру і налаштовувати їх до активної взаємодії);

- зовнішній вигляд учителя (засвідчує ціннісні риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню позитивного враження і репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом).

Індивідуальний імідж формується в процесі соціальних комунікацій, тому важливу роль у його створенні відіграє рівень комунікативної компетентності

вчителя. Професійно грамотне педагогічне спілкування можливе за допомогою сформованих перцептивних умінь, тобто вміння правильно оцінювати емоційний стан за виразом обличчя учня, його жестами, мовою чи діями. Відсутність культури педагогічного спілкування або її низький рівень призводять до конфліктних ситуацій, напруженості у взаєминах.

Процес побудови іміджу сучасного вчителя є досить складним, що пояснюється впливом на нього сукупності факторів: можливостей учителя, освітніх завдань, особливостей інформаційних каналів, ментальних стереотипів, суб'єктів освітньої взаємодії тощо.

Формування іміджу відбувається свідомо та цілеспрямовано, тому цей процес потребує постійного управління ним, що передбачає конструювання позитивного образу педагога, імплементацію бажаних характеристик у його поведінкову форму, мотиваційно-ціннісну спрямованість та комплексну систему оцінювання. Імідж повинен знайти власне існування, стати окремою цінністю і використовуватися не лише при слушній нагоді, а бути основою професійного розвитку вчителя.

Отже, професійний імідж сучасного вчителя початкової школи – складне психолого-педагогічне явище, а тому в перспективі вимагає докладних досліджень і як особистісний феномен, і як явище створення колективного образу. Перспективами подальших досліджень вважаємо розробку науково-методичного забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти на засадах компетентнісного підходу та формування його іміджевих характеристик.

Література:

1. Волинець І. М. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Народна освіта*. 2016. Вип. 1. С. 32–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_6. (дата звернення: 04.09.2021).
2. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя: навч. посібн. Кіровоград: ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 144 с.
3. Калюжний А. А. Особливості побудови професійного іміджу. *Вісник Державного університету управління. Серія: Соціологія і керування персоналом*. 2010. №3. С.59–63.

4. Калюжний А. А. Соціально-психологічні механізми побудови іміджу. *Вісник Державного університету управління. Серія: Соціологія і керування персоналом.* 2015. №2 (13). С. 15–19.
5. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна.* 2007. Вип. 22. С. 65–74.
6. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. *Проблеми освіти.* 2015. Вип. 84. С. 258–263. URL: <https://imzo-journal.org.ua>. (дата звернення: 04.09.2021).
7. Рюкле Х. Ваша таємна зброя в спілкуванні. Міміка, жест, рух. Київ: Інтерексперт, 2006. 120 с.